

III MONITORING PROCESA USVAJANJA NOVIH ZAKONA

1. *Zakon o posebnim ovlašćenjima radi efikasne zaštite prava intelektualne svojine*

Ministarstvo prosvete, nauke i tehnološkog razvoja je u junu 2013. godine otvorilo javnu raspravu o Nacrtu zakona o posebnim ovlašćenjima radi efikasne zaštite prava intelektualne svojine. Iako Nacrt polazi od legitimnog interesa da zaokruži regulativu u oblasti zaštite intelektualne svojine, pojedina njegova rešenja jesu sporna, budući da uvode nesrazmerna ograničenja prava na slobodu izražavanja i da su krajnje restriktivna po elektronske medije. Pre svega, Nacrt se ne obazire na ovlašćenja koja regulatorna tela imaju po svojim matičnim zakonima. Republička radiodifuzna agencija ima obavezu da se stara o tome da elektronski mediji poštuju autorska i srodna prava, ali način na koji je ovo razrađeno u Nacrtu zakona o posebnim ovlašćenjima radi efikasne zaštite prava intelektualne svojine, daleko prevazilazi nadležnosti i ovlašćenja koja Republička radiodifuzna agencija ima po Zakonu o radiodifuziji. Pre svega, sporno je uvođenje nadležnosti RRA nad operatorima mreža elektronskih komunikacija, koji imaju svog regulatora, Republičku agenciju za elektronske komunikacije (Ratel). Nacrt zanemaruje ovlašćenje Ratela, predviđeno Zakonom o elektronskim komunikacijama, da odlučuje o pravima i obavezama operatora koji obavljaju delatnost elektronskih komunikacija. Operatori se Zakonom o elektronskim komunikacijama definišu kao lica ovlašćena da pružaju usluge elektronskih komunikacija, koje se odnose na prenos signala u elektronskim komunikacionim mrežama, podrazumevajući pod tim i uslugu distribucije medijskih sadržaja. Usluga distribucije medijskih sadržaja, međutim, u smislu propisa o elektronskim komunikacijama, ne podrazumeva uređivačku kontrolu nad medijskim sadržajima koji se distribuiraju. Operatori, praktično, ne pružaju medijsku, već tehničku uslugu, uslugu prenosa signala. Nacrt zakona konstruiše potpuno novi pojam, pojam operatora za pružanje medijske usluge, pri čemu ga definiše široko i na toliko neprecizan način, da se pod novu definiciju mogu podvesti praktično svi operatori elektronskih komunikacionih mreža i usluga, u potpunoj suprotnosti sa Zakonom o elektronskim komunikacijama. Treba napomenuti da se u Evropi i svetu polako definiše princip da posrednici u prenosu dela koja sadrže autorsko ili srodno pravo ne mogu biti odgovorni za sadržaj koji prenose, jer bi to u suprotnom značilo kreiranje mehanizama auto-cenzure ili privatne cenzure, koji mehanizmi bi u značajnoj meri kršili pravo na slobodu izražavanja, sve pod plaštom borbe za zaštitu prava intelektualne svojine. Ovakvo stanovište potvrđuju na primer preporuke Predstavnik OEBS-a za slobodu medija koje se odnose na pružaoce Internet usluga (Internet servis provajdere), ali su podjednako primenjive i

na ostale operatore. Predstavnik OEBS-a za slobodu medija izričito navodi da pozivanje na odgovornost posrednika za sadržaj koji prenose ili stvaraju korisnici, u velikoj meri potkopava uživanje prava na slobodno mišljenje i izražavanje, zato što vodi ka stvaranju samo-zaštitnih i rasprostranjenih mehanizama privatne cenzure, koji su netransparentni i koji vode arbitrarnim odlukama bez poštovanja minimalnih procesnih garancija.

Pored toga, odredbe Nacrta koje se odnose na ovlašćenja i postupak u pogledu zaštite prava intelektualne svojine su u odnosu na medije postavljene jako široko i neprecizno, što sluti na opasnost od arbitrarne primene, ako bi Zakon bio usvojen u tekstu predviđenom Nacrtom. Polazeći od pretpostavke da zaštita prava intelektualne svojine nema cenu, Nacrt zanemaruje neophodnost da se u svakom pojedinačnom slučaju cene i drugi suprotstavljeni interesi, koji takođe podrazumevaju određena Ustavom i ratifikovanim međunarodnim konvencijama garantovana prava, bilo da je reč o pravu na slobodu izražavanja, ili pravu na poštovanje privatnog i porodičnog života. Ovo se posebno ogleda u mogućnosti nadležnog organa, u konkretnom slučaju RRA, da odredi meru privremene zabrane emitovanja, reemitovanja, interaktivnog činjenja dostupnim programskog sadržaja koji sadrži autorsko delo ili predmet srodnog prava ako postoji „osnovana sumnja“ da se time povređuju autorska i srodna prava. Šta sumnju u konkretnom slučaju čini „osnovanom sumnjom“, nigde nije precizno definisano i u potpunosti je podložno tumačenju nadležnog organa, drugim rečima, široko otvara vrata potencijalnim zloupotrebama ovlašćenja. Nacrt apsolutno zanemaruje činjenicu da je prenos informacija specifična usluga, te da samo jedan dan neemitovanja može da dovede do znatnog pada gledanosti ili slušanosti, pa i pada budućih prihoda od oglašavanja, mimo gubitaka koje su neposredna posledica samog neemitovanja. Nacrt zakona ne predviđa specifične odredbe koje bi uredile postupak za naknadu štete pretrpljene usled zabrane koja bi se kasnije pokazala kao neosnovana. Postupak ustanovljen na takvim osnovama, lako može da preraste ili se izvitoperi u efikasan mehanizam političke cenzure.

Asocijacija nezavisnih elektronskih medija (ANEM) zatražila je od Zavoda za intelektualnu svojinu, ali i drugih uključenih u ovaj proces, da se odredbe Nacrta koje se odnose na medije i ovlašćenja nezavisnog regulatora ponovo razmotre, kako bi svaki od dva podjednako važna interesa, interesa zaštite prava intelektualne svojine i interesa zaštite prava na slobodu izražavanja, bio adekvatno obezbeđen.

2. Zakon o javnom informisanju i medijima, Zakon o elektronskim medijima

Pomoćnik ministra kulture Dragan Kolarević izjavio je 5. juna da će Nacrt Zakona o javnom informisanju i medijima biti prosleđen Vladi Srbije na dalju proceduru nakon što, za dvadesetak

dana, bude okončano izjašnjavanje nadležnih ministarstava o njemu. Kolarević je rekao da su neformalne konsultacije sa drugim ministarstvima praktično sve vreme u toku. Prema njemu, još uvek je sporno da li bi Zakon o javnom informisanju i medijima mogao da ukida članove nekih drugih zakona, poput Zakona o Tanjugu, Zakona o lokalnoj samoupravi ili Zakona o glavnom gradu, ili bi pak svojim članovima mogao samo da inicira promenu tih zakonskih akata. Medijska udruženja protestovala su zato što, iako je javna rasprava o ovom zakonu završena još polovinom marta, i dalje nije poznato šta će od brojnih primedbi koje su se tokom rasprave mogle čuti, naći u verziji teksta koji će biti upućen vladi. Nezvanično, moglo se saznati da se radna grupa podelila oko intervencija koje su vršene na tekstu nakon javne rasprave, a bez konsultacija sa svim njenim članovima. Pomoćnik ministra Kolarević potvrdio je samo da očekuje da će u tekstu koji će biti prosleđen vladi biti izmena u odnosu na tekst koji je prošao javnu raspravu. Podsetimo, tokom javne rasprave neka od spornih pitanja o kojima su se mogla čuti različita mišljenja, ticala su se i načina na koji će se obezbeđivati javnost medijskog vlasništva, kao i mehanizama kojima će se država boriti protiv medijskih koncentracija koje bi mogle da dovedu do prevelikog uticaja jednog izdavača, ili jedne grupe izdavača na javno mnjenje, odnosno pragova nakon kojih će se koncentracije smatrati nedopuštenim. Još jedna grupa primedbi stizala je iz opštinskih i gradskih javnih medija, koji su nastavili da se protive rešenju iz Nacrta koji podrazumeva njihovu privatizaciju. S druge strane, komercijalni sektor bio je zabrinut da bi svako dalje odlaganje usvajanja novog zakona, moglo za još jednu budžetsku godinu da odloži prelazak na novi model projektnog finansiranja medija, a na neodređeno vreme i povlačenje države iz medijskog vlasništva. U odnosu na prvu od ove dve primedbe, Nacrt zakona koji je pripremila radna grupa, a sa kojim je Ministarstvo kulture izašlo na javnu raspravu, predviđao je da država do 15. septembra raspiše konkurse za projektno finansiranje medija za sledeću godinu i prekid budžetskog finansiranja od 1. januara 2014. Tri izgubljena meseca nakon okončanja javne rasprave i uobičajena letnja pauza u radu parlamenta, prete da te rokove učine potpuno nereálnim. U međuvremenu, lokalne samouprave nastavljaju sa finansiranjem „podobnih“ medija po starom, a posebno je kritikovan slučaj u Nišu gde su u postupku za javne nabavke, javna sredstva dodeljena u netransparentnom postupku i za sumnjive namene, koje pre liče na PR lokalnih vlasti, nego na zadovoljavanje interesa javnosti za objektivnim informacijama. Protiv načina na koji su se u Nišu trošila javna sredstva, zajedničkim saopštenjem protestovala su sva najznačajnija medijska i novinarska udruženja.

Javna rasprava o Nacrtu zakonu o elektronskim medijima, iako je bilo najavljeno da će uslediti ubrzo nakon rasprave o Zakonu o javnom informisanju i medijima, još uvek nije počela. U javnost je jedino „procureo“ detalj, shodno kome će pretplata za javne servise biti ukinuta. Pojedini članovi radne grupe ovome su se žestoko protivili. Najava ukidanja pretplate poklopila se sa apelom za pomoć Radio televizije Vojvodine. Pokrajinski javni servis objavio je da je naplata pretplate na istorijskom minimumu. Ono što posebno zabrinjava jeste činjenica da je

procenat naplate pretplate u Vojvodini, pre najave njenog ukidanja koja je stigla iz samog državnog vrha, bio najviši u Srbiji. Ovo je samo pokazalo koliko je špekulisanje mogućim rešenjima finansiranja javnih servisa pogubno, te koliko neodgovorne izjave političara direktno dovode u pitanje opstanak finansijski urušenih i iscrpljenih javnih servisa. Ovo je tim opasnije, jer smo još, po svemu sudeći, i dalje prilično daleko od novog rešenja za finansiranja. Još uvek nije poznato čak ni da li će se donositi jedan Zakon o elektronskim medijima, ili će se uređenje i funkcionisanje javnih servisa regulisati posebnim zakonom. Po informacijama koje su se mogle pročitati u medijima, Evropska komisija u nekoliko navrata upozorila je Srbiju na kašnjenje u implementaciji Medijske strategije, a posebno na „probijanje“ rokova predviđenih Akcionim planom uz Medijsku strategiju. Šef Delegacije EK u Srbiji podsetio je da je EU podržala Medijsku strategiju odvojivši 1,2 miliona evra za njenu primenu, koja više ne sme da se odlaže.